

Fig. 1. Skrydstrup. Ydre, set fra sydvest.

E. M. 1953

SKRYDSTRUP KIRKE

GRAM HERRED

Der findes ingen ældre tradition om, hvem kirken i katolsk tid var viet til¹; med nogen sandsynlighed tør man vel antage, at den p. 679 afbildede rustningsklædte figur repræsenterer kirkens værnehelgen; hans identitet er imidlertid usikker, da det ikke kan afgøres, om han forestiller S. Mauritius eller Chrysogonus, hvem den nærliggende Moltrup kirke (p. 538) var viet til, og af hvem der er bevaret en figur.

Kirken, der ifølge Jensen: Statistik² tidligere skal have været *anneks* til Bevtøft, Nørre-Rangstrup hrd., betalte efter kirkelisten i »Ribe Oldermøder« en afgift på 4 sk. engelsk og på reformationstiden i procuratio 2 sk. engelsk (jfr. Nustrup p. 642). Om patronatsforholdene i middelalderen vides intet³, men ved reformationen er den formentlig kommet under landsherren, fra 1544 hertug Hans, og efter 1580 kongen, der besatte kaldet gennem danske cancelli.

Kirken led en del under Svenskekrigene 1658—59. Under anden verdenskrig lukkedes kirken 1944 af tyskerne på grund af den nærliggende flyveplads, og inventariet evakueredes; den genindviedes 22. juli 1945⁴ (sml. mindetavle).

Ved restaureringen 1952 fandtes to **mønter*, en Roskildepenny fra Erik Menved og en toskilling fra 1665; den første lå sammen med nogle glasstumper fra en blyindfattet, rhombeformet rude ved den sydlige ende af alterets forside. Nu i Haderslev Amts Museum.

Et *sagn*, i to varianter, beretter, at en mand på Borrevold skal have bygget kirken⁵.

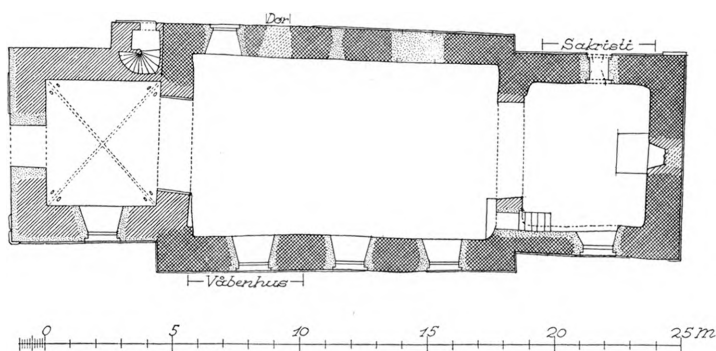

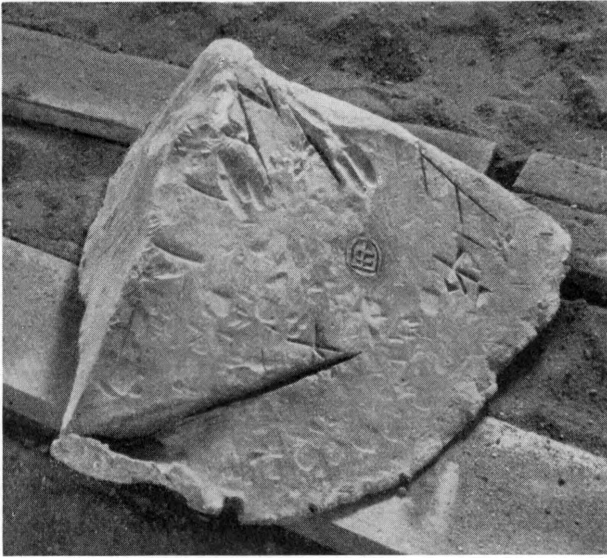
Fig. 2. Skrydstrup. Plan. 1:300. Målt af El. M. 1952.

Kirken ligger midt i sognet og i byens sydøstre udkant. Kirkegården, som er udvidet mod vest, hegnes af stendiger, det vestre omsat med kløvede sten o. 1860, de andre, som er bredere og højere, er stablet af rå kampesten, hvoraf mange er fra een til halvanden meter. Der er en køreport med låge i vest, som o. 1875 afløste en muret kirkegårdsport i nordvest (Chronik), og tre låger til gamle kirkestier i syd og nord med træfløje mellem granitstolper; det var formentlig den ene af disse låger, der 1800 kaldtes »Lildholt loge«⁶. 1727 indkøbtes mursten til den nordre port, og seks år senere blev den nævnte i nordvest repareret; 1815 maledes kirkegårdsporte og låger røde⁶.

Kirken består af romansk kor og skib og et sengotisk tårn i vest; et våbenhus foran syddøren og et sakristi på korets nordside blev nedrevet 1874. Orienteringen har lille afvigelse til nord.

Kor og skib, der er af *granitkvadre*, stammer formentlig fra romansk tid, men det er meget sandsynligt, at kirken har gennemgået en omfattende istandsættelse omkring midten af 1300-tallet (sml. nedenfor). De udvendige mure er stærkt omsatte og meget uregelmæssige med store udbugninger, ligesom de indvendige vægge, af rå kamp, er mere ujævne end vanligt, og hjørnerne er stærkt rundede. Under korets østgavl har soklen karnisprofil; en enkelt sten med indhugget, 20 cm stort, græsk kors har dog skråkant. På resten af kor og skib, hvis murhøjde er 3,7 m, er soklen snart hulet eller skrå, snart retkantet eller helt uregelmæssig. Det eneste bevarede, romanske vindue, korets blændede nordre (udvendig 77×36 cm, 225 cm over sokkel) har monlitooverligger; et højtsiddende, ligeledes blændet vindue midt i skibets nordmur er rimeligvis også romansk, men stikket er ændret (udvendig 98×84 cm, 264 cm over sokkel). Af dørene spores kun den retkantede, godt to meter høje nordre, som indvendig er afdækket med en planke. Triumfgavlen, af hovedstore, rå kampesten med mange småsten i fugerne, er antagelig samtidig med resten af bygningen.

Ændringer og tilføjelser. Det er ovenfor nævnt, at kirken har gennemgået

Hans Neumann 1952

Fig. 3. Skrydstrup. Blybarre (p. 675).

en restaurering i gotisk tid, og fra denne stammer det fladbuede stik over skibets romanske nordvindue, et fladbuet østvindue i koret (blændet endnu i gotisk tid), korets taggavl og den spidse triumfbue, alt muret af munkesten.

Skibets vestgavl blev næsten bortbrudt ved opførelsen af det nu kun to stokværk høje, sengotiske *tårn*, som er opført af munkesten i munkeskifte suppleret med kvadermateriale fra vestgavlen. Det indre, der står i forbindelse med skibet ved en spidsbuet arkade med overgribende stik, dækkes af et krydshvælv med retkantede kvartstensribber og trækthuller i alle svikler. Til det følgende stokværk er der adgang ad en trappe i nord, som næsten er helt om-muret i 1700-tallet; under- og overdør er fladbuede, spindelen tyk og rund og loftet af udkragede binderstik; trinene, af rå kløvede granitsten, stammer fra 1794⁶. Det tidligere mellemstokværk, hvis syd- og vestmur er fornyet, har i nord en fladbuet lysåbning med lige gennemløbende karme; dette stokværk er nu tårnets øverste, og af det tidligere klokkestokværk indgår østmurens midterste del — med to fladbuede, falsede glamhuller under et savskifte — i tårnets nuværende østgavl. Nogle skifter over dette savskifte følger et andet samt et blændingsbånd, der er tredelt ved rejste løbere; disse spor tyder på, at tårnet tidligere har været af Tørninglen-type med fire gavle og et spir. Ifølge kirkeregnskaberne fra 1682 var tårnet »nyeligen nederfalden«, det allerede forrådnede tømmer sønderslået og blyet fra tårnet vejjet; af sten faldt der kun få, men ved den påfølgende istandsættelse, hvortil der medgik 12000 mursten, 70 læster kalk, 3000 tagsten og en hel del tømmer⁷, bestemte man sig alligevel som nævnt for at nedbryde størstedelen af klokkestokværket og

forsyne tårnet med saddeltag og gavle i øst-vest⁸. Det spir, som faldt ned, var fire- eller svagt ottesidet som flere af Tørninglen-spirene, og materialet var egetømmer. Tømmeret var dog ikke så medtaget, som det fremgår af regnskaberne, thi mindst 12 stykker, hvoriblandt tre hjørnespær, blev genanvendt i skibets tagværk, og resten er antagelig gået med til opførelsen af nedennævnte våbenhus. De mange om- og skalmuringer af tårnet fremgår både af regnskaberne og af de årstal, der står på jernankrene, i vest 1722 og 1744, i syd 1753⁶, mens 1742 i øst synes at høre sammen med vindfløjen.

Et nyt *†våbenhus*, »som var oprejst for kirkedøren af gammelt tømmer« blev 1694 tækket med tagsten⁶; tømmeret stammede sikkert fra det 1682 nedfaldne spir, og bygningen var rejst foran kirkens syddør, hvor sporene viser en bredde på 4,5 m og en højde på godt 2 (fra skibets sokkel til våbenhusets tagskæg); det er muligt, at våbenhuset i første omgang var helt af tømmer, men senere, antagelig 1739⁹, blev det udmuret, og sporet af den vestre flankemur angiver en tykkelse på 44 cm. 1794 blev våbenhusets skorsten istandsat, 1850 blev loftet malet⁶, og 1874 blev bygningen på grund af forfald nedrevet, syddøren tilmuret og indgangen flyttet til tårnet (Chronik).

Et *†sakristi*, der blev nedrevet samtidig med våbenhuset, stod i forbindelse med koret ved en fladbuget, falset dør, som endnu er i brug. Bygningen, som har efterladt sig spor på korets nordmur, var ca. 4,5 m bred og 1,8 m høj (over korets sokkel); murtykkelsen svarede til våbenhusets, og brandtaksationen fra 1846 oplyser, at murene var af brændte sten i begge tilbygninger¹⁰; en skorsten i sakristiet nævnes 1822⁶.

Tagværkerne over kor og skib er af eg, med hanebånd og et sæt skrå spærstivere; de er sikkert jævngamle med murene, men stærkt omsat og suppleret, dels med eg fra det nedfaldne spir (sml. p. 673), dels med fyr. Hanebånd og spærstivere har alle været bladet og naglet til spærene; der ses rester af huljærnsnumre, men der er også en nummerering, der svarer til tårnets fra 1682, og som tillige med det genanvendte spirtømmer viser, at tagværkerne er blevet omsat kort efter spirets fald; arbejdet skal sikkert henføres til 1685, da der indkøbtes en mængde deller⁷. — Tårnets egetagværk er fra 1682—83; det har stemmejærnsnumre i syd, øksehugne i nord, sidstnævnte sted suppleret med et øksehugget N.

Kirken er hvidkalket; to fladbuede vinduer i skibets nordmur (det østre tilmuret) stammer fra 1788⁶, mens de større i syd er fra restaureringen i 1870'rne. 1952 blev kirken restaureret påny (Arkitekt V. Hardie Fischer), støbejernsvinduesrammer fra 1896 afløstes af trækarmer¹¹, gulvene blev lagt af gule mursten og bjælkeloftet malet gråt og brunt. Kor og skib har skifertag (indtil 1874 bly), tårnet blytag, og på dets nordside læses de blystøbte initialer (?)K MP og 1777, som angiver året for overgangen fra tegl til bly⁶.

Fig. 4. Skrydstrup. Indre, set mod øst.

E. M. 1953

Ved restaureringen blev der direkte under klinkegulvet, ved skibets sydmur og to meter øst for vestmuren, fundet en blyklump på ca. 200 kg. Klumpen (fig. 3), der havde form som en kvadrant (radius ca. 45 cm) med hvælvet underside (støbt mod sand eller ler), var på den plane overside udstyret med forskellige mærker: stempel med halvrundt skjold, to ens bomærker (udført med et smalt, fladt jern) og et andet af form som en a-rune. Der er næppe nogen tvivl om, at den nu ødelagte klump var en *blybarre*¹².

På tårntaget er der to *vindfløje*, af hvilke den østre har årstallet 1742⁹.

†*Kalkmalerier*. 1952 blev der på kirkens nordvæg, øst for døren afdækket spor af en formentlig sengotisk dekoration i rødt og blå; væggen synes at have været opdelt i felter, og inden for hvert felt var bunden oversået med stilerede planter og smårosetter, alt mindende om en primitiv, men fornøjelig almueornamentik. Malerierne overkalkedes atter.

INVENTAR

Alterbord, middelalderligt, muret op ad korets østvæg, 101 cm højt, 125 bredt og 151 langt, med en fra restaureringen 1952 stammende påmuring, der dækker den oprindelige kerne; alterbordpladen består nu af moderne, gule sten.

†*Sidealterbord*. Syd for triumfmuren, på dennes vestside er der et murfremspring, der formentlig er rester af et †alter.

Altartavlen (fig. 5—8) er en gotisk skabstavle fra begyndelsen af 1500'rne med to, nu faste fløje; rammelister og topstykke er sikkert fra omkring 1705. I midtskabet står tre store, ca. 120 cm høje figurer; i midten nådestolen, flankeret af Maria med barnet og Maria Magdalene. Den stående Gudfader, der holder Kristi kors foran sig, har let hældende hoved med kraftig hår- og skæg-vækst, der er svagt bølget, temmelig stor næse og skarptskårne kindben; på hovedet krone med (nye) korsblomsttakker og forneden en tovstav; dragten falder i ret flade folder. Krucifiksfiguren, der hænger i skråt strakte arme, bærer en kraftig tornekrone på det svagt bøjede hoved, hvis ansigtstræk minder en del om faderens; brystkassen er fremstående med spydsår i højre side, kort lændeklæde og lange ben med store, let korslagte fødder. Til heraldisk højre for Gudfader står Maria med barnet på venstre arm, med højre rækker hun det et æble, som det griber med begge hænder. Under en krone svarende til Gudfaders, dog uden tovstav (og som denne med fornyede takker) har Maria et langt, regelmæssigt bølget hår, runde træk og lille mund. Over kjolen bærer hun en kappe, samlet op under venstre hånd. Det lille Jesusbarn har tætslutende, krøllet hår, der virker som en hætte. Maria Magdalene (fig. 8) bærer over håret, der er snoet i bukler, et turbanagtigt hovedtøj med smykkepydet midtbånd. I den ene hånd holder hun salvekrukken, i den anden låget. Over kjolen bæres en kappe, samlet sammen ved højre ærme. I sideskabene de ti af apostlene samt Paulus, med sværd, desuden en unggotisk figur hørende til en ældre tavle (p. 679); flere af de øvriges attributter er rimeligvis ombyttet, idet Bartholomæus, med kniv og bog her er fremstillet som skæglos. De ret forskelligtprægede figurer er i hvert fald skåret af to hænder, måske endda tre, idet Jakob major og Filip såvel i størrelse som i behandling af ansigtstrækkene adskiller sig fra de andre figurer. Judas Thaddæus, med bogpose og (løs) kølle (fig. 6), kan eventuelt være skåret af en tredje svend. Fælles for dem alle er en vis håndfast, primitiv skæremåner, der snart bringer et hjemligt Ribeværksted i tankerne, snart erindrer om lektoriefigurerne i Løgumkloster (og Jelling), uden at der dog kan påvises en dybere sammenhæng. Ingen af fløjenes figurer synes at være udført af den, der har skåret midtskabets figurer. Det sengotiske skab, der er sinket sammen i hjørnerne, og hvis fløje har (delvis fornyede) affasede rammelinier på bagsiden, står på en enkel, vistnok noget ændret predella med svagt udadsvajede sider (bundliste fornyet). I året 1705 (se †malet indskrift ndf.) er tavlen rimeligvis blevet forsynet med nye rammelister og topstykke, alt udført i landlig efterrenæssancestil. Midtskabet flankeres af skællagte skiver, der midtpå og for enderne har en stor rudebosse, mens fløjene kantes af ædelstensbosser mellem profillinier. Ved fornyelsen hævdes den hylde, hvorpå

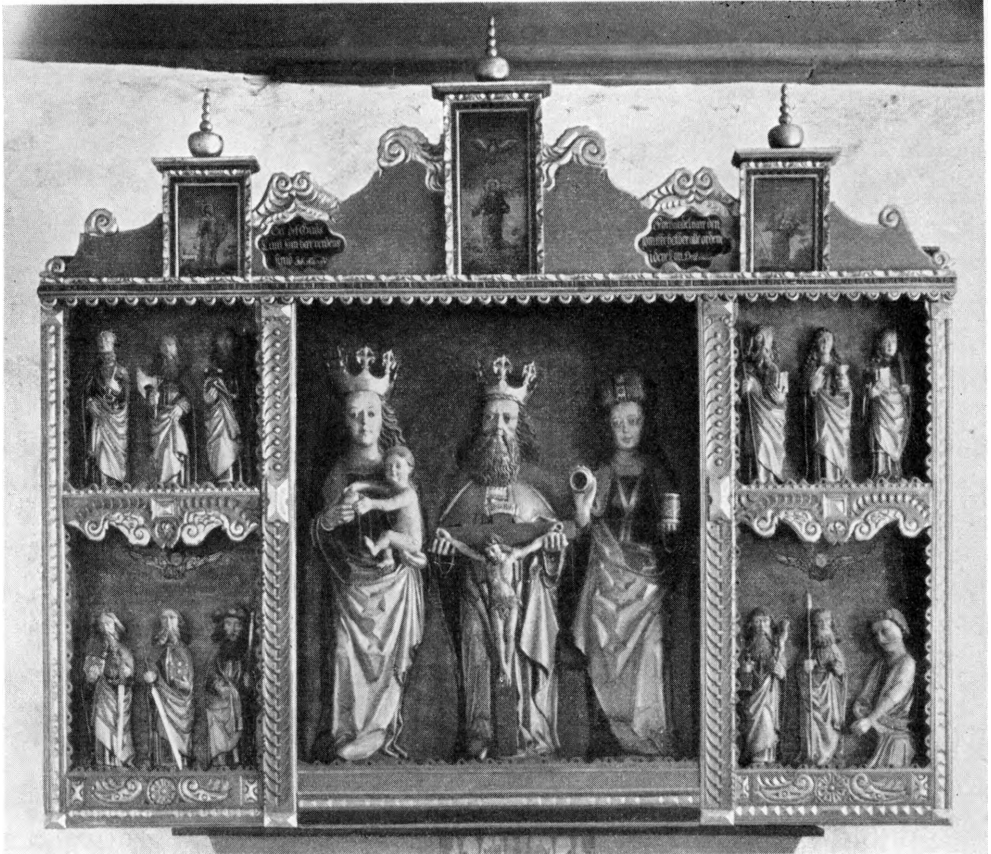

Fig. 5. Skrydstrup. Altertavle (p. 676).

E. M. 1952

de øverste figurer stod (not i rammestykkerne ses), og sidefløjen deltes af en udskåret, tunget liste med skællagte skiver, hvorover akantusvolutter; disse to lister er nu efter altertavlens istandsættelse 1938 vendt på hovedet; fløjenes hundlister svarer til de ovennævnte. Det tungede topstykke har over en tand-snits- og æggestavliste tre rektangulære felter, kronet af (nye) drejede top-spir; topstykkets tunger ender i akantusvolutter, hvorunder et udsparet, tunget felt. Altertavlen står nu efter en istandsættelse ved P. Kr. Andersen 1938 med en staffing fra 1757, som er omtalt på midtskabets fodliste; med versaler står: »Anno 1757 mense octobri hoc opus reparatum est: Beniamin Richter pinxit: Finis coronat opus« (»år 1757 i okt. måned er dette værk blevet repareret. B. R. har malet (det). Enden kroner værket.«). Af regnskabet fra samme år fremgår, at da »kirken indeni er ganske slet og ringe på altertavlen med mere«, og da den sidder godt i det, har værgerne accorderet med maleren, der reparerede tavlen i Nustrup, at han også skulde reparere deres tavle, tre »store billeder i koret og prædikestolen for 200 mk. l.«¹³ Rammelisterne er røde, med

E. M. 1953

Fig. 6. Skrydstrup. Detailler fra altertavlen (p. 676).

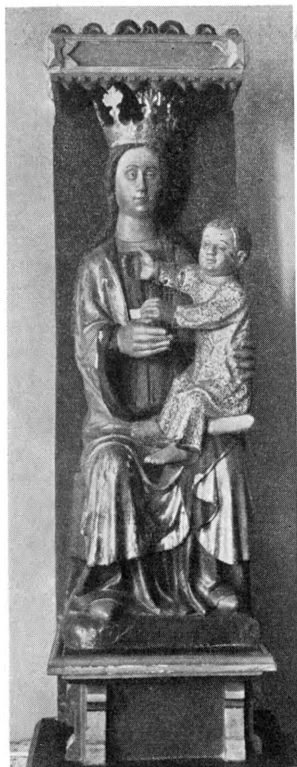
E. M. 1953

Fig. 7. Skrydstrup. Genanvendt figur i altertavlen (p. 679).

sølv- og guldornamenter, mens topstykkets farver er grå med sølv. Skabsbaggrundene er sølvgrå, fløjene med et påmalet englehoved i de nederste felter. Figureernes kapper er gråhvide med guld på alle foldekanter, underklædningerne hovedsagelig grønne og lasurrøde. Hår og skæg ens grå eller brune. Topstykkets tre malerier, fra samme tid, med almindelige 1700-talsfarver forestiller, i midten Kristus med verdenskuglen, hvorover en svævende due, mod nord Kristus med gudslammet, mod syd Moses med lovens tavler. I de to udsparede felter er rekonstrueret en indskrift med forgyldt fraktur på sort bund Joh. 1, 29 og Deut. 27, 26. Predellaen smykkes midtpå af et lille, rektangulært nadvermaleri, Jesus og apostlene omkring et stærkt perspektivisk bord, der står i en art søjlehal. Maleriet flankeres af rokokoagtige kartoucher med nadverordene. Under stafferingen fra 1757 fandtes en ældre fra 1705, bevidnet af en versalindskrift under den fra 1757: »Anno 1705 mense octobri hoc opus reparatum est«. Samtidige malerier i topstykket og på predellaen fandtes ved restaureringen under de nu fremdragne. 1857 stafferedes tavlen af maler Lorenzen⁶; figurene hvidmaledes, undtagen hvor de var forgyldte, og baggrunden fik stenfarve¹⁰.

P. Kr. Andersen 1938

V. M. 1952

V. M. 1952

Fig. 8—10. Skrydstrup. 8. Maria Magdalene, fra altertavlen (p. 676). 9. Sidealtertavle, Maria med barnet (p. 679). 10. S. Chrysogonus eller S. Mauritius, fra sidealtertavle (p. 680).

Fra en altertavle, enten tilhørende den ældre højaltertavle eller en sidealtertavle, stammer en *unggotisk figur* (fig. 7) fra o. 1275, (tidstype sml. Jegerup Johannes evangelist p. 605) nu oversavet og anbragt i den ene af altertavlens fløje. Den ca. 50 cm høje halvfigur forestiller antagelig en af englene fra en opstandelsesgruppe, idet der bag på figuren er to indsnit, henholdsvis med een og to nagler, der kan være beregnet til fastgørelse af vinger. Figuren er stærkt drejet, med nedadbøjet, fremstrakt venstre arm og krummet hånd; højre fatter om klædebonnet. Hovedet er let hældet med kort, tykt hår buklet i tidens manér. Staffering som altertavlens øvrige figurer.

Sidealtertavler. 1) *Maria med barnet* (fig. 9), gotisk, vel fra første halvdel af 1400'rne, muligvis også yngre, men arkaiserende. Den 100 cm høje (incl. kronen) siddende Mariafigur har fyldige ansigtstræk med små, tætsiddende øjne, let bølget hår og stor korsblomstkrone anbragt lidt på sned, hvad der i forbindelse med de store hænder giver figuren et noget provinsielt præg. Maria er iført en fodsid kjole og lidt kortere kappe; på en pude over hendes venstre knæ sidder det store, kjortelklædte Jesusbarn, der strækker begge arme frem mod det, moderen har holdt i højre hånd. Figuren er anbragt på et nygotisk fod-

stykke fra 1909 og under en barok, rektangulær baldakin, under hvis smalfyldinger der er tandsnit- og buetungelister. Stafferingen, repareret af P. Kr. Andersen, stammer i hovedsagen fra 1909, udført af Wilh. Jensen, Garding¹⁴, men hviler formodentlig på et barokt grundlag. Maria har olivengrøn kjole, forgyldt kappe med blå foer og røde sko; på guldkronen er bevaret rester af den middelalderlige staffing, indprikkede konturlinier, hvorimellem bånd af æselrygsbuer. Barnets ankellange kjortel med de lange ærmer har et sengotisk rankeværksmønster i rødbrunt. På fodstykket var tidligere malet årstallet 1909 henvisende til restaureringen. Ifølge Abildgaard¹⁵ stod Mariabilledet 1775 »nede i kirken« »i vestlig Hiørne«; efter 1883 anbragtes det på loftet (Haupt p. 421), hvorfra det nedtoges ved restaureringen 1909. Nu opstillet ved skibets vestvæg, syd for tårnbuen.

2) *Rustningsklædt helgen* (fig. 10), S. Chrysogonus (jfr. Moltrup p. 545) eller snarere negerhelgenen S. Mauritius, sengotisk, fra sidste halvdel af 1400'rne.

Figuren, der er 150 cm høj (incl. fodstykket), bærer en rustning, der minder meget om Chrysogonusfigurens i Moltrup kirke; herover ligger en kappe heftet sammen over brystet ved et bånd; på hovedet har han en tætsluttende, turbanagtig hue og på fødderne lange, spidse sko; i venstre hånd holder han et skjold støttet mod jorden og i højre nu et kort spyd. 1775 beskriver Abildgaard¹⁵ genstanden som en stok. Stafferingen er udført 1909 af Wilh. Jensen, Garding, og udbedret af P. Kr. Andersen 1947. Ansigtifarven er lysebrun som hos en mulat, og hvis denne farve hviler på en ældre staffing, er der grundlag for den antagelse, at figuren forestiller S. Mauritius. Både den forsøvede rustning og den grønne, laserede kappe har guldkanter, kappefoeret og hoserne er røde.

Ifølge en ældre tradition, der findes hos Abildgaard og i Danske Atlas (VII, 178) skulde figuren forestille biskop Magnus af Ribe. Pontoppidan opgiver, at bispens »Billede i fuld Legems Størrelse udhugget af Træ sees bag Prædikestolen«, mens Rhode (p. 407) noterer, at biskop Magnus' navn og dødsår 1364 læses på en tavle¹⁶. Det er værd at notere, at pladsen bag prædikestolen, formentlig triumfvæggens sydside, netop er den traditionelle plads for en kirkes værnehelgen, mens Mariaaltret var på den anden side af korbuen, triumfvæggens nordside. 1883 kom figuren på loftet, hvorfra den blev nedtaget 1909 og restaureret. Nu er den anbragt på skibets vestvæg, nord for tårnbuen.

Altersølv. Kalk, skænket 1725, men 1862 omarbejdet og gjort en halv tomme større af guldsmed W. Nissen, Haderslev⁶, efter at den havde lidt skade ved præstegårdens brand samme år. Den er 20 cm høj, har ottesidet fod på tilsvarende fodplade, hvorpå indprikket »Schrüsterob Kirck«; på foden et lille, støbt, fastnittede krucifiks og graverede versaler og store skønskriftsbogstaver: »Udi Past: Mag: I. Morups Tid Og Kirche Wergens Peder Hansen er denne kalch

E. M. 1953

Fig. 11. Skrydstrup. Oblateske 1726. Sygekalk 1736 (p. 681).

af tafler penge bekostet anno 1725«. Oftekanter, tværprofilerede skaftled og knop med seks glatte rudebøsser og drevne spidsblade; højt, udsvajet bæger fra 1862. På fodpladen mestermærket, sammenskrevet C V B i oval, antagelig for Christopher von Barm (Bøje p. 414), samt Tønder bymærke, et tremastet skib. *Disk* af plet. Til oblater bruges berettelsessættets æske. *Vinkande* med Københavns mærke 1938; på legemet graveret: »Skrydstrup Kirke« og forneden giverens navn: »M. Lauritzen Præst i Skrydstrup Kirke 1887—1903«. †*Kalk* og *disk* af tin anskaffedes 1661—62 for 12 sk. lybsk⁷. En †*tinvinflaske* omgjordes 1689⁶.

Sygekalk (fig. 11) og *-disk*, skænket 1736. Rund, profileret fod endende i vulst, hvorfra det koniske skaft vokser op, afsluttet af ottesidet, midtdelt balusterled; ret stort bæger, hvorpå graveret skriveskrift: »H. Thomas Wang Past. Schrydsterop. Peder Hörlöck Ao. 1736 [P. H. var kirkeværge]. På foden fastnitted et støbt krucifiks. Mestermærke F M i oval for Fridrich Christian Munch (Bøje 2844) og Tønder bymærke, eenmastet skib. Samtidig *disk* med samme mærker som kalken. *Oblateske* (fig. 11), fra 1726, 3 cm høj og 8,5 cm lang, oval, med glat, lodret kant og profileret låg med let takket rand. På låget graverede versaler: »Peter Nielsen Hörlöck Ao. 1726«. Under bunden samme mester- og bymærke som på kalken.

Alterstager, fra 1776, ganske svarende til Fjelstrups fra 1767 (p. 308), 38 cm høje; på foden graveret skriveskrift: »hr. Richard Krahe 1776« [sognepræsten] og »Mechel pedersen hiuler 1776«. Ifølge regnskaberne købtes 1664 et par store †*stager* med jernpiber udi for 3 rdl. samt 1684 et par drejede †*trækærler* til 3 mk. 1.7; de sidstnævnte fandtes ifølge kirkens kronik 1897 ff. endnu på loftet.

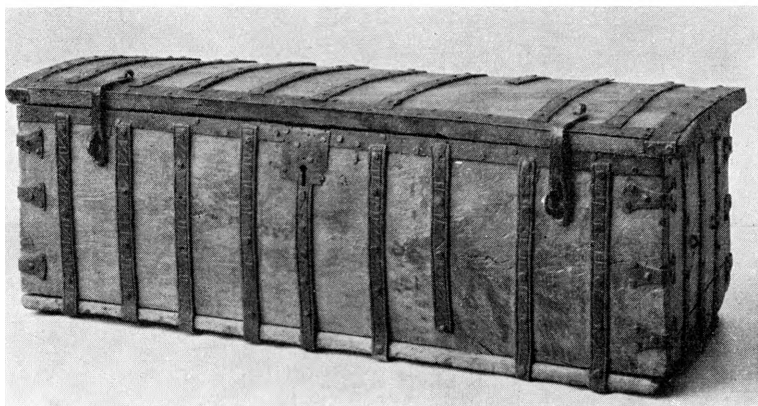

Fig. 12. Skrydstrup. Kirkekiste (p. 686).

N. E. 1952

Brude- og kristentøj. 1830 ansøgte sognepræsten om, at det måtte påbydes hans sognefolk at anvende kristentøjet og brudesmykket, som var i præstekonens varetægt og udlejedes af denne¹⁷. Det fandtes endnu 1854¹⁰.

Enkel alterskranke af træ, fra 1952.

Døbejont (fig. 13), romansk, af granit, af samme mester som Gl. Haderslevs (p. 228). Fod og kumme (ca. 85 cm i tværmål) har tilsvarende form, og flere af ornamenterne genfindes, således den skarpkantede tovvstav langs mundingsranden og bølgeranken herunder; Skrydstrup-fonten har dog kun eet stort, fremspringende mandshoved, hvis øjne og mund (med overskæg) er angivet i relief, næsen nu afslået. Hullet foroven i hovedet er 4,5 cm dybt. På kummen parvis modstillede løver og fugle med udbredte vinger, alle dyrene adskilt af rektangulære felter hvori geometriske figurer. Intet afløb. I fodens rundbuefelter: 1) løve, af samme type som Gl. Haderslevs, 2) stærkt forenklet halvfigur af Kristus med korsglorie og oprakt højre hånd, 3) roset af korsstillede spydblade og runde blade, samt 4) georgskors med spydblade. I skibets nordøsthjørne. (Mackeprang: Døbefonte p. 332 ff.).

Dåbsfad o. 1550—75, af sydtysk arbejde, 55 cm i tværmål; i bunden en drevet fremstilling af syndefaldet omgivet af minuskel- og majuskelring, i øvrigt smykket med de vanlige indstemplede ornament.

Dåbskande (fig. 15) af tin, købt 1862 hos kandestøber Svanberg, København⁶. Under låget (nu uden knop) stemplet: Svanberg 1842 (fig. 16).

Korbuekrucifiksgruppe (fig. 17—19), sengotisk, fra slutningen af 1400'rne. Den 135 cm høje Kristusfigur (fig. 18) har smalt, fint ansigt med næsten lukkede øjne, let åben mund og tvedelt fuldskæg, der vokser tæt omkring munden; skarpsnoet tornekrone. Både de næsten vandret strakte arme, med bøjede fingre, og brystkassens muskulatur er fint gennemarbejdet, og spydsåret og navlen kraftigt markeret. Ganske smalt lændeklæde og korslagte fødder med

Fig. 13. Skrydstrup. Døbefont
(p. 682).

P. N. 1923

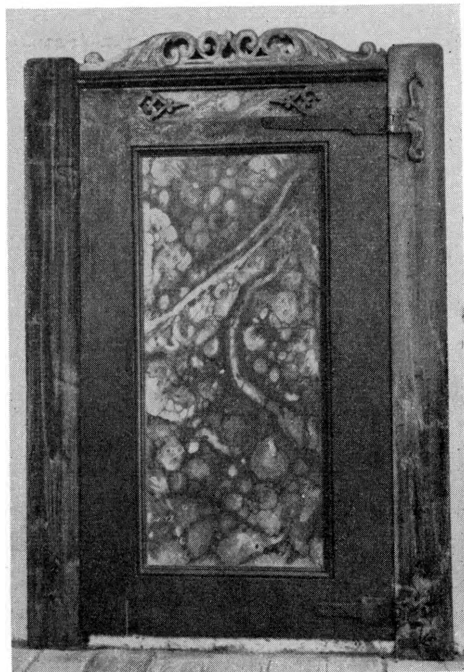

Fig. 14. Skrydstrup. Dør, 1742, fra †degnestol
(p. 685).

E. M. 1953

tydelig naglefold. Også figurens ryg er omhyggeligt udført, muskler og rygrad er angivet og lændeklædet ført helt rundt, ligesom håret falder i fem tilspidsede vulster ned ad ryggen. Nyere Korstræ.

Mariafiguren (fig. 17), 105 cm høj, står med let bøjet højre knæ og hænderne foldet foran sig omkring hovedklædets hængesnip; hun er iført en lang kjole og kappe, der falder i naturlige folder.

Den 100 cm høje Johannesfigur (fig. 19) har langt hår, der er lagt i regelmæssige, krøllede lokker som på den rustningsklædte helgen (p. 680). Den fyldige dragt skjuler ganske kroppens former, armene er alt for korte; de store hænder holder han således, at fingerspidserne berører hinanden. Både Maria- og Johannesfiguren er hule i ryggen, nu dog dækket af et brædt, der bærer spor efter en nyere anbringelse. Begge står på tresidede konsoller. Selv om de er fra samme værksted som krucifiksfiguren, er de gjort af en anden og ringere hånd.

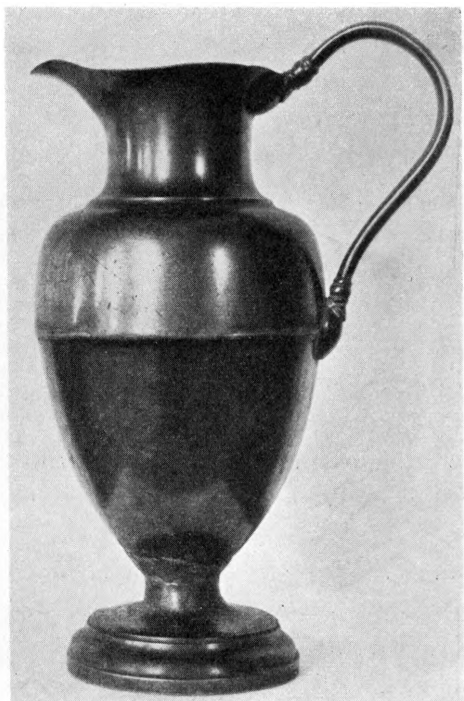
Gruppen restaureredes 1909, billedskærerarbejdet udførtes af billedskærer Hansen, Kiel, og stafferingen af Wilh. Jensen, Garding¹⁸, hvilket bl.a. fremgår af en malet indskrift bag på korstræet og på Marias konsol. Denne staffering udbedredes 1948 af P. Kr. Andersen. Kristus har naturlig karnation, mørkebrunt hår med grøn tornekrone og hvidt lændeklæde med guldkanter. Marias kjole er rød med hvide blomster, hovedklædet og kappen hvide, med blå foer.

Johannes har grøn kjortel med rødt foer samt hvidt, guldbørstet slag. 1909 opstilledes sidefigurerne, der tidligere havde ligget på loftet, og krucifikset på en korbuebjælke. Nu på skibets nordvæg.

Prædikestolen (sml. fig. 4) er i sine oprindelige dele fra 1683, men væsentlig ændret og fornyet i 1700'erne, ved hvilken lejlighed midtpartiet er blevet skrælle-
let for sine barokke enkeltheder. Den består af seks felter, hvoraf de fire er oprindelige, mens de to yderste, nærmest triumf- og sydmur sikkert stammer fra 1737, da lydhimlen opsattes. Siderne er glatte, med gennemløbende tværlister, foroven bestående af en art bølgestav over perlestav, forneden rundstav over tandsnit; gesimsen har kraftig æggestav under bølgestav. De smalle frise-felter og højere postamentfelter har udskårne akantusranker, en enkelt med øreflipvolutter; i midterste postamentfelts rankeværk indflettet årstallet 1683. De senere tilsatte felter er glatte. Underbaldakinen er firsidet, glat, med hjørneribber. Prædikestolsopgangen, gennem korbuens sydmur, består af ældre panel med renæssanceprofiler samt udsavede balustre, muligvis stammende fra det »Stacket Værk ved Siderne paa Gangen ved Prædikestolen«, som lavedes 1757⁹. En $\dagger$ dør til prædikestolen nævnes 1797⁶.

Lydhimmel fra 1737, ifølge regnskaberne af eg, lavet af snedkeren i 50 dage for 46 mk.⁹. Den noget klodsede himmel er ottesidet, med bredt timeglasformede felter mellem de små hjørnepilastre og udsavede topstykker bestående af postament, storstykke og gavl med spir. Mellem topstykkerne drejede kuglespir fra 1750⁹. Hængestykkerne har udsavede bladranker under smalfelt med årstal og bogstaver: 1) anno 2) 1737 3) spejlmonogram CSM (for kongeparret Christian og Sophie Magdalene; nytilsat ved restaureringen), 4) rekonstrueret: Hr. Thomas H. W (sognepræsten T. Hansen Wang, 5) K W Peder N H (kirkeværgen P. Nielsen Hörlyck, sml. sygekalk og oblatæske) og 6) Lavs Hansen. De to sidste felter er tomme. På hængestykkernes inderside buetungede smalfelter og på himlens underside stor, ottetakket, profileret stjerne med midtmedaillon.

1948 restaureredes prædikestolen af P. Kr. Andersen; under en nyere egetræsmaling og over et ældre lag, afdækkedes en staffing, udført o. 1757 af Åbenrå-maleren Benjamin Richter⁶ (sml. altertavlen p. 677). Stol og himmels hovedfarve er grøn, med rødmarmering i felter på underbaldakinen, i himlens frise-felter og på pilastrene; rankeværket er forsvundet, på rød baggrund, årstal og navne forgyldte. Stolens to yngre storfelter er blåmarmerede, mens de fire oprindelige rundbuefelter er flankeret af blåmarmerede søjler og indeholder malerier af evangelisterne med deres tegn, siddende i fri luft, og nedenfor deres navne med forgyldte versaler på sort bund. Lydhimmels topstykker er malet med symmetriske akantusplanter, et enkelt med vinget englehoved; på loftet er malet en due og indvendig på rammeværket en forgyldt fraktur-

E. M. 1953

E. M. 1953

Fig. 15—16. Skrydstrup. Dåbskande og stempel 1842 (p. 682).

indskrift: »I ere ikke de, som tale, men det er eders Faders Aand som taler i eder. Matth. 10. v. 20.« — Opgangspanelet er blå, med rød-hvidmarmorerede balustre.

Stolestader fra kirkens sidste hovedrestauration, efter tegning af V. Hardie Fischer, med glatte, foroven vandret afsluttede gavle, der står i blank fyr, mens ryglænene er grønlakerede.

Til et ældre stolesæt har muligvis hørt det panelstykke med renæssance-profiler, som nu tjener til opgangspanel for prædikestolen.

†*Skri(tebrædt* med huller til at tælle skriftegængere; 28 cm langt og 14 cm bredt. I en fortegnelse over inventaret fra 1881¹⁹ hedder det: »Bag Alteret en Skriftetavle med 4 Rækker Tal ved Siden af hver et Hul, hvori der blev stukket Pinde for det Antal Synder, de skriftede«(!). Det fandtes endnu 1910.

†*Degnestol*, med udsåret årstal 1742 og udsavede rankeværkstopstykker på de tre sider. Bevaret er en 65 cm bred *dør* (fig. 14), der foroven i rammeværket over fyldingen har et smalfelt med udsavede og gennembrudte ornamenten for enderne; over gesimslisten udsavet topstykke af symmetriske blade. Døren står nu efter en restaurering ved P. Kr. Andersen med en staffering fra 1750⁹, udført af en maler fra Åbenrå* rimeligvis Benjamin Richter: grønt rammeværk, rødligt marmorert fylding, topstykket brunt med bladflige. På stolens

sider stod ifølge kirkens kronik navnene på to præster: »Thomas Wang« og »Severinus Nørregaard« (sidstnævnte præst 1809—28). 1862 flyttedes degnestolen fra korets søndre side til korbuens sydvange¹⁰, hvorfra den fjernedes ved sidste restaurering. Døren nu opsat i tårnbuens søndre vange.

Kirkekiste (fig. 12), senmiddelalderlig svarende til Nustrup (p. 665) o.a., 52 cm høj, 160 lang og 58 bred, med lille læddike; sider og låg, hver bestående af een stor planke, er sammenfalsede og samlet ved korte jern-vinkelbånd; de tværgående jernbånd har indslåede streger og kryds. På låget to hængseljern, for hver af kistens ender øskner til bæreringe og på langsiden en firkantet låseplade. Indvendig lang skyderigel ved langsiden. Kisten, der restaureredes ved Nationalmuseet i 1952, er opstillet i tårnbuen, mod nord.

Orgel, fra Marcussen og søn, 1952, med fem stemmer, manual og pedal. Huset, der har form som en fløjttavle, er tegnet af V. Hardie Fischer. Det tidligere †*orgel* købtes 1879 fra et kapel i Barnbeck ved Hamborg; det restaureredes 1894 af Emil Hansen Flensborg (Chronik).

Pengeblok (svarende til Nustrup p. 665), måske fra 1696, da der lavedes »en sparblok til at samle udi hvis af almuen og fremmede gives«⁶; ottekantet, belået med både vandrette og lodrette jernbånd. Jernlåg med pengeslidse og to hængseljern. Nu opsat på vestligste stolepanel i nord.

Nyere *præsterækketavle*; på skibets nordvæg.

Mindetavle for kirkens genindvielse 1945 efter besættelsen; over tårndøren.

Maleri af M. H. Nielsen, 1921—34, den første danske præst efter genforeningen; signeret V. G. K. På tårnets sydvæg.

Lysekroner fra restaureringen.

Klokke, senromansk, o. 1200—50 (jfr. Hjerndrup p. 298 og Hammelev p. 626). slank, med rhombeformede figurer på slagringen og herover fire svagt ophøjede kors mellem to rundstave; tværmål 67 cm. (Uldall p. 9—10). Den er muligvis identisk med den klokke, som Bevtøft kirke ifølge Danske Atlas p. 180 solgte til Skrydstrup; det er sikkert den, der 1738 omtales som den store klokke⁹.

†*Klokke*. Den liden klokke, muligvis en primklokke, nævnes i regnskaberne 1724⁹; 1795 androg kirkeværgerne bispem om tilladelse til for to speciedaler at måtte sælge en liden klokke, som aldrig bliver brugt, til hr. Petersen, Vojens²⁰.

En ny *klokkestol* anskaffedes 1755⁶.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) Slutningen af 1700'rne. Grå kalksten, 193 × 132 cm, med helt udslidte reliefversaler i stenens store midtfelt. Foroven udslidt cirkelfelt med ramme af fligede blade, flankeret af to ovaler med stående engle; den ene holder en krans, den anden (livets) krone. Forneden timeglas over kranie med

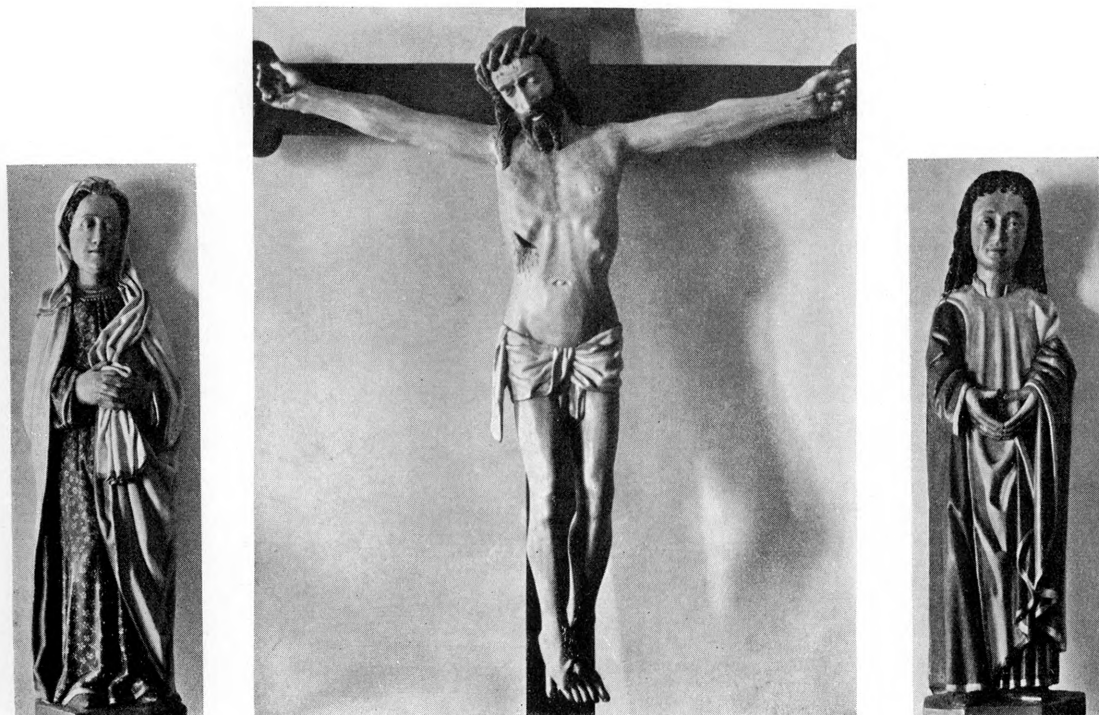

Fig. 17—19. Skrydstrup. Korbuekrucifiksgruppe (p. 682).

V. M. 1952

korslagte knogler, flankeret af engle med symboler i de udbredte arme; kun eet symbol, en segl, bevaret. I tårnummets gulv.

2) Henimod 1800. Rød kalksten, 182 × 118 cm, med udslidte reliefversaler i ovalt, bladstavindrammet skriftfelt, der foroven har et relief af Kristi opstandelse; i de øvre hjørner englehoveder, i de nedre våben, dog kun eet kendeligt, med flammende hjerte (eller blade over hjerte); tværriflet kant. I tårnummets gulv, øst for nr. 1.

KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne. Skrydstrup 1865—1907. — Skrydstrup præstearkiv: Ca. 1719—1868. Kirkeregnskabsbog for Skrydstrup. — Se i øvrigt arkivalier for Tørninglen provsti i almindelighed p. 28. — Chronik 1897 ff. (ved embedet). — Kirkeklokkecirkulære af 1918 (NM). — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1910, Peter Kr. Andersen 1935 og 1948 (forundersøgelse og istandsættelse af inventar), 1938 (istandsættelse af altertavle), Egmont Lind 1952 (kalkmalede ornamentrester) og Hans Neumann, Haderslev Amts Museum 1952 (blyklump, mønter og kalkmalerier). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Vibeke Michelsen 1953.

Poul Nørlund: Notebog III, 1923, p. 15—20 (NM). — Haupt I, 420 f. — H. Hejselbjerg Paulsen, i *Den nordslesvigske Kirke*, under red. af samme, 1945, p. 282 ff.

¹ På grundlag af Haupt I, 420 har Ellen Jørgensen i Helgendyrkelse i Danmark, 1909, p. 148, opregnet Skrydstrup blandt de kirker, der var viet Maria Magdalene, men Haupt bygger kun sin antagelse på, at en af altertavlefigurerne forestiller Maria Magdalene. ² II, 1503. ³ Rhode p. 407 og Danske Atlas VII, 178 omtaler, at kirken skal være bygget af biskop Magnus i Ribe (sml. sidealtertavle nr. 2), men for så vidt der overhovedet er hold i denne tradition kan det kun dreje sig om ændringsarbejder (sml. p. 672). ⁴ H. Hejselbjerg Paulsen, i Den nordslesvigske Kirke, p. 285 f.

⁵ Dansk Folkemindesamling nr. 23, Skrydstrup kirke nr. 3047. ⁶ Ribe bispearkiv: arkidiakonats kirkeresk. fra Tørninglen 1689—1863; sml. †Lilholt kirke, p. 689. ⁷ Ribe bispearkiv: rgsk. 1591—1688. ⁸ J. A. Dyssel skriver 1763, at præsten i kirketårnet har »et ypperligt Duehuus« (Forsøg til en Indenlandsrejse, 1774, p. 10). ⁹ Skrydstrup præstearkiv: G a. 1719—1868. ¹⁰ Ribe bispearkiv: bispesager etc. 1829—64. ¹¹ Tørninglen provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne etc. 1865—1907. ¹² Inden blybarren solgtes, blev der udskåret et lille stykke med stempel og bomærke, som opbevares i Haderslev Amts Museum. ¹³ Ribe bispearkiv: Gram hrd. etc. 1626—1778. ¹⁴ Haupt: Jahresberichte 1908—09, p. 3. ¹⁵ Dagbogen p. 133. ¹⁶ Brættet med årstallet, »måske 1369«, er ifølge kirkens kronik forsvundet efter 1880. ¹⁷ Bevtøft-Tislund præstearkiv: Bb. korrespondance 1829—80. ¹⁸ Brevveksling vedr. restaureringen, i præstegårdens arkiv. ¹⁹ Tørninglen provstearkiv: af »forskelligt« 1829 1919; fortegnelse over gammelt kirkeinventar 1881. ²⁰ Ribe bispearkiv: Gram hrd. ureg. korrespondance 1779—1812.

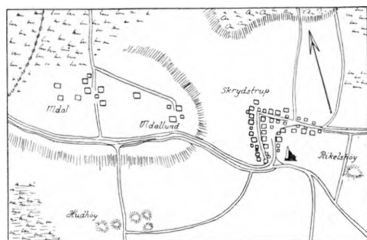

Fig. 20. Skrydstrup 1799.